

կամակորի համար, որ ինչուան չիհնա-
զանդի՝ չազատիր: Այլ խիտ զգոյշ պէտք
է որ ըլլայ թէ անգամ մը ինքը յաղ-
թուի տղուն կամակորութենէն, ու թո-
ղու ըսելով թէ ուրիշ անգամ ալ եթէ
ընէ՝ թող չի տար: Այլ ասանկ խստու-
թեամբ կամակորին կամքը կոտրելէն
ետքը, կիրքը հանդարտած ատեն պէտք
է սիրով հասկըցընէ մտքի գրածին վրայ
հաստատ կենալուն գէշ բան ըլլալը և ա-
նուշու թենով վարուի նաև ան կամակոր
տղուն հետ, որ իմանայ թէ վարժա-
պետն այնպէս անոր կամքին գէմ ընե-
լը իր կամքը առաջ տանելու համար չէ,
այլ տղոյը սիրոյն համար. որ տղաքն ալ
տեսնելով վարժապետին անոյշ կերպը,
զինքը սիրեն ու ջանան հետևելու անոր
խրատներուն. որով ուրիշ ուսմունքնե-
րէն աւելի սորվին կամապաշտութեան
և ուրիշ միլու թիւններուն գէշ հե-
տևանքները, որոնց վրայօք ալ կը խօ-
սինք:

Հ. Գ. Մ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ ՀԱՅՈՅ

Ի.

Պարթամասիր էմմա Վարդանասար Լազար:

ՊԻՄԱՅԻ պատկերնիս կը ներկայա-
ցընէ մեզի Հայոց Թագաւոր մ'ալ՝ ազ-
գային պատմիչներուն անծանօթ մնա-
ցած և օտարաց ոչ միայն ծանօթ եղած,
այլ և կէս ցաւալի կէս խնդալի բաղդով
մը՝ իր քարաքանդակ պատկերն ալ մնա-
ցած անոնց քով ինչուան հիմայ: Այս
Թագաւորս լատինացւոց պատմիչքն
կ'անուանեն Պարթամասիր, որ գուցէ
Վարդանասար կամ ասոր նման անուն
մ'էր Պարթևաց և Հայոց մէջ. բուն
Հայոց Թագաւորաց ցեղէն չէր, հապա
Պարթևաց Թագաւորին որդին էր զոր
Բակուր կ'անուանեն Հռոմայեցիք, որ
գուցէ Բակուր անունով Հայ Թագա-
ւորն ալ ըլլայ՝ զոր կը յիշէ կորսուած

յոյն պատմիչ մը: Արն ալ ըլլայ՝ այս
յայտնի է՝ որ Պարթամասիր Թագա-
ւորեց մեր Մեծին Հայոց Արտաշէս Բ
Թագաւորին ատենը, Հայաստանի Մի-
ջագետաց կողմերը, որ առաջ Հայոց
ձեռքն էր, վերջը Հռոմայեցւոց և Պար-
թևաց ձեռքէ ձեռք անցաւ: Իրմէ ա-
ռաջ հոն կը Թագաւորէր իր եղբայրը
կամ ազգականը Աշխադար անունով,
զոր վերջընելով տեղն անցաւ: Այս
բաներս Հռոմայեցւոց ծանր եկան,
վասն զի այն կողմերը իրենց հարկատու
ըրած էին և իրենք կը հաստատէին
Թագաւորները. անոր համար Տրայիա-
նոս կայսրն Վրիստոսի 115 թուին ե-
կաւ արևելք, իրեն հնազանդեցընելու
ապստամբած իշխանները կամ պատե-
րազմելու. շատ Թագաւորներ, որոնցմէ
մէկն ալ էր մեր Արտաշէսն, կայսեր զի-
մայն ելան և սիրտն առնելով խաղա-
ղու թեամբ տեղերնին դարձան, խոս-
տանալով տարեկան հարկը: Բայց Պար-
թամասիրայ ասանկ չեղաւ. հայրը վախ-
նալով որ անոր վնաս մը չհասնի՝ կայսեր
աղաչաւոր զրկէր էր՝ դեռ անոր ա-
րևելք մտնելէն առաջ. կայսրն մտիկ
չըրաւ. Պարթամասիր ալ զիմացը չե-
լաւ, վասն զի բարձրասիրտ մարդ էր:
Բայց երբոր Տրայիանոս սկսաւ պատե-
րազմով առաջ գալ և քաղաքներուն տի-
րել, Պարթամասիր աղաչաւոր զրկեց
կայսեր որ մարդ մը խաւրէ հետը խօ-
սելու. Տրայիանոս անոր ուղածը չի
զրկեց և հրամմեց որ ինքն ալ գայ իրեն
տեսնուելու Խարդբերդու և Հռոմկայի
կողմերը: Պարթամասիր տեսնելով որ
արդէն երկրին մեծ մասին տիրեց Տը-
րայիանոս՝ կամաւ ակամայ յանձն առաւ
գալու Տրայիանոսի բանակը, և Թագը
զլիւն հանելով ինդրեց որ հաստատէ
զինքը Թագաւորութեանը մէջ: Եւ այն
միջոցին Հռոմայեցւոց զօրքերը որ Պար-
թամասիրայ հպարտութեանը վրայ
դժուարած էին, վրէժինդրութեան
ողւով մը անանկ խառնաձայն « Կեցցէ
ինքնակալն » սկսան կանչել, որ Պար-
թամասիր չի կրցաւ խօսքը առաջ տա-
նիլ, և նեղանալով ելաւ կայսեր վրա-

նէն : Բայր Տրայիանոսի միտքը ոչ այն-
չափ զանիկայ թագաւորութենէն զըր-
կել էր , որչափ զինքը խոնարհեցընել .
անոր համար նորէն պատուիրեց որ կան-
չէն թագաւորը , և հանդիսիւ ատեան
նստելով՝ ուզեց որ հոն խոնարհաբար
ամենուն դիմաց Պարթամասիր խնդրէ
իրմէ թագը : Բայն ատեն Պարթամա-
սիր՝ որուն սիրտն ալ ձեռքերուն պէս
բաղդէն արդիւրեւ չէր , և դիտէր որ
որչափ ալ իրաւունք չունենար՝ գոնէ
Տրայիանոսէն աւելի իրաւունք ունէր
այն աշխարհքներուն տէր ըլլալու , ուր
որ ծնեւ էր արքունեաց մէջ , և տեղա-
ցւոց խօսքը կը հասկընար , պատասխա-
նեց քաջ Բըշակունւոյ մը պէս . “ Ես
ոչ Հռոմայեցւոց գերին եմ , և ոչ ալ
պատերազմի մէջ յաղթուած . հապա-
խմ ազատ կամօքս ելայ եկայ Հռոմայե-
ցւոց հաւանութեամբ դնելու այս թագս ,
ինչպէս որ ինձմէ առաջ Տիրիթ թա-
գաւոր Վերոնէն խնդրեց և ընդունե-
ցաւ . չէի կարծեր որ հիմայ Հռոմայե-
ցիք այս բանիս դժուարութիւն ընեն ” :
Բայն խօսքերս՝ ինչպէս յայտնի է , Տը-
րայիանոսի հպարտութիւնը խոր խոցե-
ցին . անոր համար ինքն ալ սեգ պա-
տասխան մը տուաւ . “ Հայաստան՝
Հռոմայեցւոց գաւառն է , իրեն կ'իյ-
նայ անոր թագաւոր դնելու , որուն կ'ու-
զէ՝ անոր կու տայ ” : Բայն ըսելով մէկ
դի հանեց Պարթամասիրը , և անոր
մարդիկներովը մէկտեղ՝ զրկեց Պար-
թեաց թագաւորին , հետն ալ գունդ
մը ձիաւոր դնելով՝ որ զգուշանան չըլ-
լայ թէ փախչի թագաւորը . իսկ Հայոց
խօսք տուաւ որ ինքը կը հոգայ իրենց
բանը , և խրատեց որ հանդարտ նստին :
— Բայց Պարթամասիրայ սիրտն ալ
չէր կրնար հանդարտ կենալ . նորէն
ջանք ըրաւ թագը ձեռք ձգելու , պա-
տերազմ բացաւ , բաղդը չյաջողեց , մե-
ռաւ պատերազմին մէջ , կամ հոն ձեռք
ընկած՝ սպաննուեր է , ինչպէս որ Հը-
ռոմայոր գտուած հեղինակի մը գրուա-
ծոց կտորները կը ծանուցանեն :

1 Փրոնտոնիոս , զոր մեծանուն բազմահմուտ
Կարգինալն Մայ գտաւ :

Պարթամասիրայ պատկերը տունուած
է Հռոմայ մէջ Կոստանդիանոսի յաղ-
թական կամարին վրայէն , բարձրա-
քանդակ փորուած , որ առաջ՝ ի պատիւ
Տրայիանոսի փորեցին՝ Պարթամասիրը
աղաչաւորի կերպարանքով իրեն դիմա-
ցը եկած , ինչպէս առջի անգամը . վեր-
ջը Կոստանդիանոսին կամարին փոխա-
դրեցաւ արձանը : Բայն դէմքս արուես-
տագիտաց շատ յարգոյ և պատուական
է . և կը վկայեն թէ ոչ Յոյնի և ոչ
Հռոմայեցւոյ կերպարանք է , հապա-
բուն Պարթամասիրին պիտի ըլլայ , ի-
րեն զգեստին ձևովն հանդերձ . գծա-
գրութիւնն ալ կը ցուցընէ հանճարեղ
գլուխ մը կատարեալ վայելչութեամբ .
անոր համար զատ ալ վիմանկարել տը-
ւինք այն գլուխը որ իրեք տարի Հայաս-
տանի մէկ մասին թագն կրեց , և իրեն
դժբաղդութեան պատճառաւ՝ զմեզ
բաղդաւոր ըրաւ Հայոց թագաւորի մը
հին արձանն ունենալու , թէպէտ չու-
զած տեղ մը , ուր որ ուրիշ Հռոմայ
կայսերաց Հայաստանի մէջ կամ անոր
դէմ ըրած քանի մը գործքերն ալ դրոշ-
մած են :

Հ . Դ . Ծ

ԼՈՒՐ ԵՒ ՏԵՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Գ .

Լըզնիս :

Լըզնիս կամ Լըզնիս և ըստ լուր-
բաց Լըզնիսեան՝ հին Հայոց Լըզնիս
աւանն է , և Հայաստանի ամենէն հա-
ճոյաբնակ քաղաքն իր բարեխառն կլի-
մայովն , անուշ օդովն , պայծառ ջրե-
րովն , բարեբեր հողովն . որով ամենուն
ալ ցանկալի կրնար ըլլալ թէ որ երկու
վախ ալ չունենար , մէկ մը իր գետնէն՝
որ հրաբուխներու բարեկամ և անհա-
դարտ շարժող է , մէկ մ'ալ իր դրացի
Վիւրտ բնակիչներէն , որոնց երակին
մէջ ալ սասանեցուցիչ հրաբուխներ կը
բալեն : Վաղքին անունով գեղեցիկ